

OBCHODOVANIE S DEŤMI, SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE DETÍ A NELEGÁLNE ADOPCIE AKO SÚČASŤ NELEGÁLNEJ MIGRÁCIE DETÍ

CHILD TRAFFICKING, CHILD SEXUAL ABUSE AND ILLEGAL ADOPTIONS AS PART OF IRREGULAR MIGRATION OF CHILDREN

VICTOR OKECH OTIENO – MICHAELA MAČKINOVÁ - MÁRIA SKALIČANOVÁ

ABSTRAKT

Obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažný fenomén, ktorý zasahuje krajiny po celom svete. Boj proti tomuto fenoménu je neľahký aj vzhľadom na to, že sa neustále objavujú nové spôsoby jeho páchania. Podobne ako mnohé iné nelegálne činnosti, aj obchodovanie s ľuďmi organizujú najmä zločinecké skupiny. Obchodníci s ľuďmi prekračujú hranice štátov vďaka moderným technickým a komunikačným systémom, ako aj nepriaznivým podmienkam spôsobených hospodárskymi či humanitárnymi a vojnovými krízami.

Kľúčové slová: dieťa, nelegálna migrácia, obchodovanie, násilie, právne ochrana

ABSTRACT

Human trafficking is a serious phenomenon affecting countries around the world. The fight against this phenomenon is not an easy one, not least because new ways of perpetrating it are constantly emerging. Like many other illegal activities, trafficking in human beings is mainly organised by criminal groups. Traffickers cross national borders thanks to modern technical and communication systems, as well as adverse conditions caused by economic or humanitarian crises and war.

Keywords: child, irregular migration, trafficking, violence, legal protection

Úvod

„Obchod s ľuďmi je druhým najvýnosnejším a zároveň najrýchlejšie rastúcim nelegálnym obchodom na svete. Pre obchodníkov je to biznis ako ktorýkoľvek iný. Jediným rozdielom je, že tovarom sú ľudia.“ Takto charakterizuje obchodovanie s ľuďmi Medzinárodná organizácia pre migráciu. Obzvlášť zraniteľnou skupinou sú deti. Inšpiráciou pre nás bol dokumentárny

film o obchodovaní s ruskými deťmi za rôznymi účelmi, najčastejšie však kvôli nelegálnej adopcii za peniaze. Tu sme považovali za najmarkantnejší postoj adoptívnych rodičov k deťom, ktorí si mohli zvoliť ,ako má dieťa vyzerat' ,akú má mať farbu očí a pod. a celý film sa niesol v duchu pohľadu na deti ako na tovar, čo je vzhľadom na technickú vyspelosť spoločnosti 21. storočia zarážajúce. Príspevok sme rozdelili na tri časti. V prvej sa venujeme základným pojmom súvisiacim s obchodovaním s ľuďmi, ale tiež základným charakteristikám detí, ktoré sú obchodované. V druhej časti sa venujeme problematike sexuálneho zneužívania detí a v tretej zase problematike nelegálnej adopcie, tretiu tvorí záver. Cieľom práce je popísať vybrané fenomény súvisiace s obchodovaním s deťmi a poukázať na to že obchod s deťmi úzko súvisí s nelegálnou migráciou. Veríme ,že s nám cieľ podarí aspoň čiastočne naplniť.

1. ZÁKLADNÁ POJMOLOGIA

Aby sme sa mohli venovať problematike nelegálnej migrácie detí, musíme si najprv zadefinovať základné pojmy. V tejto časte by sme sa chceli venovať definícii migrácie, obchodovania s ľuďmi a definícii dieťaťa.

Podľa Kadlečíkovej (in Manuálu pre organizáciu verejných podujatí) je migrácia „presun jednotlivcov alebo skupín ľudí z jedného geografického miesta na iné. Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) túto definíciu rozširuje. Podľa nej nejde len o pohyb v rámci geografického priestoru, ale aj o pohyb v rámci sociálneho priestoru. Tento pohyb je podľa IOM: „spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta pobytu.“ IOM ďalej člení migráciu z viacerých hľadísk. Z priestorového hľadiska ju člení na zahraničnú a vnútornú. Pri zahraničnej migrácii migranti prekračujú hranice suverénnych štátov, kým pri vnútornej sa presúvajú v rámci jedného štátu. Ďalej člení migráciu podľa jej motívu na dobrovoľnú, pre ktorú sa migranti dobrovoľne rozhodli z dôvodu zamestnania či vzdelávania a nútenú, pri ktorej musia opustiť miesto trvalého pobytu z dôvodu vojenských konfliktov, prírodných katastrof a pod. Z hľadiska legálnosti IOM člení migráciu na legálnu a nelegálnu a z časového hľadiska na krátkodobú a dlhodobú. V rámci našej témy budeme hovoriť najmä o nelegálnej migrácii .

S nelegálnou migráciou úzko súvisí aj obchodovanie s ľuďmi. Čečot (2015 s. 7) cituje Palermský protokol podľa ktorého obchodovanie s ľuďmi je: „*verbovanie, preprava, transfer, prechovávanie alebo získavanie ľudí pod hrozbou násilia, únosmi, podvodom, lst'ou, prinútením silou, zneužívaním pozície, v rámci ktorej nemá táto osoba žiadnu inú reálnu a akceptovateľnú možnosť, iba prijať uvedenú hrozbu, poskytovaním alebo prijímaním peňazi alebo iného prospechu za účelom získania súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou s*

cieľom jej zneužívania, nezávisle od toho, či obeť obchodovania súhlasili s účelom zneužívania. Zneužívanie zahŕňa, ako minimum, zneužívanie prostitúciou iných alebo iné formy sexuálneho zneužívania, vynútenú prácu alebo službu, otroctvo alebo iné praktiky podobné otroctvu, zotročovanie alebo odoberanie orgánov na nelegálne účely.“ Ako autor ďalej cituje, súhlas zneužívanej osoby je tu irelevantný, pretože ide o nelegálnu činnosť.

Definícia obchodovania s ľuďmi podľa Palermského protokolu v sebe zahŕňa **3 základné vzájomne prepojené prvky**, ktoré charakterizujú mechanizmus obchodovania s ľuďmi:

- **konanie:** verbovanie, preprava, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie ľudí,
- **prostriedky:** hrozba alebo použitie násilia, iné formy donucovania, únos, podvod, lesť, zneužitie právomoci, zraniteľného postavenia,
- **účel:** prostitúcia alebo iná forma sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.

Definíciu obchodovania s ľuďmi ďalej upravujú a definujú aj nasledovné medzinárodne záväzné dokumenty:

- Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a ochrane obetí obchodovania s, ktorou sa nahrádza Rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (Mačkinová, M. 2016. b).

Obchodovanie s ľuďmi sa vzťahuje aj na deti, ktoré sú zvlášť zraniteľnou skupinou jednak z dôvodu nízkeho veku, ale aj podriadeného postavenia voči dospelým osobám, od ktorých sú závislé. Článok 1 Dohovoru OSN o právach dieťaťa definuje dieťa nasledovne: „Dieťaťom je každá osoba mladšia než 18 rokov, ak sa dospelosť podľa zákona nedosahuje skôr.“ Podľa zákona 36/2005 Z.z. o rodine sa dieťa môže stať plnoletým aj vo veku 16 rokov, ako ho za plnoleté uzná súd. Za normálnych okolností sa však dieťa stáva dospelým až po dovŕšení osemnásteho roku života, teda v deň osemnástich narodenín. Dovtedy je právne chránené. Články 32, 34 a 35 Dohovoru OSN o právach dieťaťa deklarujú, že: „*Dieťa má právo na ochranu pred prácou, ktorá ohrozuje jeho zdravie, výchovu alebo rozvoj. Štát musí stanoviť najnižšiu vekovú hranicu pre vstup do zamestnania a určiť pracovné podmienky. Štát musí chrániť dieťa pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním, vrátane prostitúcie a pornografie. Povinnosťou štátu je urobiť všetko pre to, aby zabránil predaju detí, obchodovaniu a ich únosom.*“ Prečo sme sa rozhodli pre výber práve týchto viet? Pretože problematiky, na ktoré sa zameriavajú, úzko súvisia s obchodovaním s deťmi a obchodovanie s deťmi je zas úzko

prepojené s ich nelegálnou migráciou, ktorú sme definovali vyššie. V ďalšej časti príspevku sa chceme venovať charakteristikám obetí obchodovania s deťmi.

1.1 Charakteristiky obetí, motívov a okolností obchodovania s deťmi

V roku 2020 do štatistík obetí obchodovania s ľuďmi pribudlo 60 Slovákov. Alarmujúci je najmä počet detských obetí, ktoré zločinci využívajú najmä na nútené žobranie a sexuálne vykorisťovanie. Ministerstvo vnútra SR ako gestor problematiky obchodovania s ľuďmi sa od roku 2006 venuje aj pomoci a podpore obetiam obchodovania s ľuďmi prostredníctvom *špecializovaného programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi*.

Na Slovensku bolo za rok 2020 identifikovaných celkom 62 obetí obchodovania s ľuďmi (60 prípadov občania SR, 2 prípady cudzí štátni príslušníci). Z toho bolo 27 mužov (3 osoby mladšie ako 18 rokov, t.j. deti) a 35 žien (z toho 13 osôb mladších ako 18 rokov, t.j. deti). Špecializovaný *program pomoci* má za Ministerstvo vnútra SR v gescii Informačné centrum na boj proti obchodovaniu s ľuďmi a prevenciu kriminality (ICOSL), ktoré zabezpečuje poskytovanie pomoci a podpory obetiam obchodovania s ľuďmi. ICOSL úzko spolupracuje s Národnou jednotkou boja proti nelegálnej migrácii úradu hraničnej a cudzineckej polície PPZ, ktorá odhaľuje a vyšetroje prípady obchodovania s ľuďmi.

Formy vykorisťovania zaznamenané v roku 2020:

22 prípadov vykorisťovania za účelom nútenej prostitúcie alebo iných foriem sexuálneho vykorisťovania,

- 26 prípadov vykorisťovania za účelom nútenej práce alebo nútenej služby,
- 9 prípadov vykorisťovania za účelom núteného sobáša,
- 10 prípadoch vykorisťovania za účelom núteného žobrania,
- 5 prípadoch bola kombinácia spôsobov vykorisťovania. (www.minv.sk)

Ako sme uviedli v prvej časti, za dieťa sa považuje osoba mladšia ako osemnásť rokov veku. Z uvedeného vyplýva, že ide o širokú vekovú skupinu de facto od narodenia až po sedemnásť rokov veku. Pri hľadaní informácii o problematike nelegálnej migrácie sme sa zaujímali aj o to, aká je charakteristika obetí obchodovania s deťmi z hľadiska veku. Odpoveď na túto otázku nám nepriamo dáva Klátik (2015), ktorý sa bližšie venuje „popisu pracovnej činnosti“ nelegálne predávaných detí, keď uvádza, že „*Podľa zistení neziskovej organizácie Človek v tiesni Slovensko sú najzraniteľnejšou skupinou rómske deti z osád a rovnako aj deti, ktoré opúšťajú detské domovy. Obetami sa stávajú aj mladí ľudia, ktorí opúšťajú detské domovy.*

Vracajú sa do pôvodného prostredia, ktoré však už nepoznajú - nemajú tam nijaké väzby. Najčastejšie sú detské obeť zo Slovenska vykorisťované vo Veľkej Británii. Kým najmenšie deti od piatich rokov sú v sprievode dospelé osoby zneužívané na nútené žobranie, deti od desiatich rokov sa na príkaz dopúšťajú nútené drobnej kriminality a deti od 14 rokov sú zasa zneužívané na nútenú prácu. Deti, žiaľ, často musia aj prostituovať, pričom sa obeťami stávajú aj chlapci (Klátik 2015 s. 16-17).“ Autor teda potvrdzuje, že ide o širokú vekovú skupinu.

Obchodovanie s ľuďmi a deťmi je zločin, pri ktorom je človek klamstvom alebo podvodom a pod zámienkou dobre platenej práce zlákaný, prepravený na iné miesto, zavražďovaný, vydieraný, alebo násilím zneužívaný na rôzne formy vykorisťovania s cieľom ekonomického zisku pre obchodníka (Mačkinová, M. 2010). **Vykorisťovanie** môže mať podobu **nútené prostitúcie, nútené práce, núteného žobrania, núteného sobáša, nútené kriminality**, odoberania orgánov, tkanív či bunky a pri deťoch aj **nezákonnej adopcie**.

Pokiaľ ide o nelegálne odoberanie orgánov, túto skutočnosť potvrdzuje aj Madliak (2015), ktorý tento účel považuje aj za jeden z cieľov obchodovania s deťmi. Ďalšími cieľmi sú podľa neho koristenie z prostitúcie, nelegálne adopcie nevoľníctvo a nútené práce. Z uvedeného vyplýva, že hlavným motívom páchatel'a trestného činu obchodovania s deťmi je finančný zisk, pričom podľa IOM cieľovými krajinami sú Česko ,Rakúsko ,Poľsko ,Nemecko ,Belgicko ,Holandsko, Taliansko, Švajčiarsko a Švédsko ,avšak prvé miesto zaujíma Veľká Británia, čo potvrdzuje aj IOM (www.iom.sk), keď uvádza že: „Najčastejšou krajinou, v ktorej sú Slováci v posledných rokoch vykorisťovaní, zostáva Veľká Británia. Celkovo v nej boli za roky 2011 – 2016 obchodované dve tretiny (65 %) všetkých klientov IOM.“

Pokiaľ ide o nútenú kriminalitu detí, z dostupnej literatúry sme získali informácie ,že patrí k formám vykorisťovania detí. Ide najmä o využívanie detí na drobné krádeže, nakoľko deti nie sú trestno-právne zodpovedné. V tejto práci sme sa však zamerali na sexuálne vykorisťovanie a predávanie detí a nelegálnu adopciu, nakoľko sme dospeli názoru ,že deti sú obzvlášť zraniteľné na tieto typy vykorisťovania, nakoľko sexuálne zneužívanie a nelegálne adopcie sa ťažšie odhaľujú.

2 SEXUÁLNE ZNEUŽÍVANIE

Každé dieťa, ktoré bolo sexuálne zneužívané to dokáže poznačiť na celý život. A práve zneužívanie môže byť z veľkej časti príčinou duševných ochorení, ktoré sa môžu prejaviť až

po niekoľkých rokoch. Najväčším problémom môže byť práve mlčanie dieťaťa, ktoré z akéhokoľvek dôvodu nesmie, nemôže alebo nedokáže o zneužívaní rozprávať. Hovoriť otvorene o sexuálnom zneužívaní, či znásilnení je asi to najťažšie o čom človek dokáže rozprávať. A pravdou je, že ľudia o týchto traumatizujúcich skúsenostiach veľmi často hovoriť odmietajú. Väčšinou im v tom bráni pocit zahanbenia, poníženia, straty dôstojnosti, majú strach, že im nikto neuverí, majú strach z výsmechu, či zneužitia informácií, ktoré niekomu o sebe prezradia (www.pinelky.sk/pinelky/sexualne-zneuzivanie-a-jeho-vplyv-na-dusevne-ochorenie).

Sexuálne zneužívanie - nevhodné vystavenie dieťaťa sexuálnemu kontaktu, činnosti či správaniu. Zahŕňa akékoľvek sexuálne dotýkanie, styk či vykorisťovanie kýmkoľvek, komu bolo dieťa zverené do starostlivosti, alebo kýmkoľvek, kto dieťa zneužíva. Sexuálne zneužitie môže byť kontaktné a nekontaktné.

Existujú rôzne definície sexuálneho zneužívania. Ondrejko (2009) definuje sexuálne zneužívanie detí ako: „*každú nevhodnú formu sexuálnej aktivity, ktorá je vo vzťahu k obeti nenáležitá.*“ Ďalej autor cituje definíciu Rady Európy, kde vysvetľuje, že môže ísť jednak o vystavovanie dieťaťa sexuálnej činnosti či správaniu alebo dotýkanie sa dieťaťa. Z uvedeného vyplýva, že sexuálne zneužívanie dieťaťa môže mať rôzne podoby a nemusí ísť výlučne o pohlavný styk s dieťaťom. Potvrďuje to aj Centrum pedagogickopsychologického poradenstva, ktoré sexuálne zneužívanie detí člení na dotykové a bezdotykové.

Vaníčková (2005 s. 25) zas vymenúva formy komerčného sexuálneho zneužívania detí a to: „*detská prostitúcia, detská pornografia a obchod s deťmi.*“ Sexuálne zneužívanie detí môžeme rozčleniť aj z hľadiska motívu. Klátik (2015) rozlišuje dva pojmy: *sexuálne zneužívanie* a *sexuálne vykorisťovanie*. Pod pojmom sexuálne zneužívanie autor chápe také zneužívanie dieťaťa, ktorého motívom je kontrola nad dieťaťom alebo pôžitok. Páchateľmi sexuálneho zneužívania sú v tomto prípade rodičia, adoptívni rodičia či rodinní známi, s ktorými má zneužívané dieťa blízky vzťah. Pri sexuálnom vykorisťovaní páchatel'ovi ide o finančný zisk. Tu môže tiež veľkú úlohu zohrať aj rodina (často otcovia alebo rodinní príbuzní predávajú deti na prostitúciu), avšak hlavný rozdiel autor vidí v tom, že páchatel'ovi ide o finančný zisk a hlavnými „aktérmi“ tohto trestného činu sú podľa autora najmä kupliari, majitelia verejných domov, pracovníci v zábavnom priemysle a cestovnom ruchu. Z uvedeného vyplýva, že ak chceme hovoriť o nelegálnej migrácii detí a obchodovaní s deťmi, mali by sme sa zamerať na komerčné sexuálne zneužívanie. Avšak, za účelom charakteristiky príčin,

dôsledkov a prevencie sexuálneho zneužívania detí sa dá vychádzať tak zo sexuálneho zneužívania za komerčným účelom aj nekomerčným účelom.

2.1 Príčiny sexuálneho zneužívania detí

Na Slovensku sa sexuálne násilie páchané na deťoch v odborných publikáciách aj v Trestnom zákone označuje ako sexuálne zneužívanie. Deti potrebujú pre svoj zdravý telesný a duševný vývin láskavú náklonnosť blízkych osôb a telesný kontakt s nimi. Ak dospelý v záujme svojho sexuálneho uspokojenia zneužije túto základnú potrebu dieťaťa, jeho závislosť a dôveru, spôsobí mu tým ťažkú traumu. Zneužitie niekým z najbližšej rodiny situáciu postihnutých dievčat a chlapcov ešte zhoršuje, následne však sťažuje i poskytovanie pomoci. Z tohto dôvodu je dôležité, aby sa deti mohli obrátiť mimo svojej rodiny na ľudí, ktorí sú si vedomí svojej zodpovednosti a dokážu poskytnúť adekvátnu pomoc. (www.zastavmenasilie.gov.sk/sexualne-zneuzivanie-deti)

Autori popisujú a klasifikujú príčiny sexuálneho zneužívania detí obdobne, vybrali sme Vaníčkovú (2005), ktorá za príčiny považuje nasledovné:

„Chudoba

Osobná skúsenosť so sexuálnym násilím v detstve

Deficit v naplnení základných potrieb detí

Rodinná dysfunkcia

Deficit vzdelania

Mýty a predsudky

Systémové násilie“

Vaníčkovvej (2005)poňatie problematiky chudoby je zaujímavé, pretože chudobu rozdeľuje na ekonomickú, sociálnu a kultúrnu a za hlavný „problém“ detskej prostitúcie považuje samotnú mládež, ktorá je konzumná a pre peniaze je ochotná aj pracovať v sexbiznise.

Pokiaľ ide o skúsenosť so sexuálnym násilím v detstve, názory autorov sa líšia. Kým Klátik uvádza ,že až 65 % detských obetí komerčného sexuálneho zneužívania zažilo takéto zneužívanie aj v detstve, Vaníčková (2005)uvádza, že sexuálne násilie v detstve a prostitúcia nemajú priamo kauzalitu, nakoľko výskyt detí a mládeže ,ktoré sa pod vplyvom zážitkov sexuálneho násilia v detstve rozhodli pre prácu v sexbiznise a výskyt detí ,ktoré majú odmietavý postoj k sexualite je takmer rovnaký. Tým však nechceme nijako zľahčovať

problematiku sexuálneho zneužívania detí (o jeho dôsledkoch budeme hovoriť v ďalšej časti). Ďalšou príčinou je deficit základných potrieb dieťaťa. Ide o psychickú depriváciu detí najmä v rodinách, kde sa rodičia rozvádajú, kde je dieťa psychicky i fyzicky týrané. Autorka pod príčinou psychickej deprivácie chápe aj neúspechy v škole, problémy vo vzťahoch medzi rovesníckymi skupinami. Ďalšou príčinou sexuálneho zneužívania detí je domáce násilie, ktoré je podľa nášho názoru prepojené s vyššie uvedeným problémom psychickej deprivácie. S domácim násilím úzko súvisia aj rodinné mýty, ktoré sú odovzdávané z generácie na generáciu. Ako autorka uvádza, rodina často podporuje dieťa, ktoré ju živí prácou v sexbiznise a dieťa samo je na túto skutočnosť hrdé. Okrem rodiny, má podľa autorky na problematiku sexuálneho zneužívania detí vplyv aj tzv. systémové násilie. Ide o násilie páchané na deťoch najmä v inštitucionálnych zariadeniach, kde nie je rešpektovaná jedinečnosť dieťaťa a kde ho zamestnanci, ktorí sú v nadradenej pozícii voči dieťaťu, neberú dieťa dostatočne vážne. Z toho vyplýva, že ak v takomto zariadení dochádza k sexuálnemu zneužívaniu medzi neploletými klientmi a obeť sa aj s touto skutočnosťou zverí dospelým zamestnancom, jeho výpoveď je často bagatelizovaná a obeť sa môže cítiť zosmiešnená a marginalizovaná, čo môže mať závažný dopad na jeho budúcnosť. Za významnú príčinu sexuálneho zneužívania detí považuje vyššie citovaná autorka aj deficit vo vzdelaní. Autorka sa venuje najmä profitom vzdelania. Podľa nej výhodou vzdelania nie je len získanie vedomostí o komerčnom sexuálnom zneužívaní detí a jeho rizikách, ale aj kontakt s odlišným sociálnym prostredím a s rovesníkmi, čo pomáha formovať sebapoňatie dieťaťa, ktoré je protektívnym faktorom voči sexuálnemu vykorisťovaniu. Autorka ďalej dodáva, že pokiaľ deti nepochopia riziká sexuálneho zneužívania, dovedy bude tento fenomén existovať (Vaníčková, 2005).

Vysoký je počet detských obetí obchodovania s ľuďmi na Slovensku, kde boli zaznamenané prípady detí vo veku od 5 mesiacov života (chlapček vykorisťovaný na nútené žobranie) až po 17 rokov. Deti sú najčastejšie zneužívané za účelom *sexuálneho vykorisťovania* (9 prípadov, pritom najmladšia osoba mala 11 rokov), *núteného žobrania* (4 prípady) a *vykorisťovania za účelom núteného sobáša* (5 prípadov). V 2 prípadoch boli obeť zneužívané kombinovane. V prvom prípade bolo dievča vykorisťované za účelom nútenej prostitúcie v kombinácii s vykorisťovaním za účelom núteného sobáša. V druhom prípade bolo taktiež dievča nútené k žobraniu a zároveň k prostitúcii. (www.minv.sk)

2.2 Dôsledky sexuálneho zneužívania

Karkošková (2012) na webovej stránke Občianskeho združenia Asced uvádza dôsledky sexuálneho zneužívania v štyroch oblastiach:

1. somatickej
2. psychickej
3. sociálnej
4. spirituálnej

V rámci somatickej oblasti hovorí o neurobiologických zmenách v mozgu, závislostiach, tendencii zanedbávať telo a celkovom negatívnom postoji k vlastnému telu, do somatickej oblasti radí aj sebapoškodzovanie a suicidálne sklony.

V psychickej oblasti Karkošková (2012) hovorí o stratách ilúzií o spravodlivosti vo svete, o tom, že človek môže mať veci pod kontrolou a že veci môžu dobre dopadnúť. V dôsledku toho podľa autorky dochádza k negatívnejmu vnímaniu sveta a k depresiám. Dieťa, ktoré bolo sexuálne zneužívané má podľa autorky depresie aj v dôsledku flashbackov (mimovoľných spomienok na traumatické zážitky) a z neprimeraných reakcií okolia

V sociálnej oblasti sa prejavuje nedôvera voči ľuďom, obranné postoje pri nadväzovaní blízkych vzťahov, predčasné rodičovstvo alebo negatívny postoj k rodičovstvu a dieťaťu, prípadne bezdetnosť.

V spirituálnej oblasti autorka uvádza deformovaný pohľad na Boha ako ľahostajného k ľudskému osudu a vzdialeného od človeka. (Karkošková 2012) Na základe analýzy je dôležité, že prevencia sexuálneho zneužívania je nutná. Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie uvádza nasledovný „návod“ na prevenciu nasledovne:

*„V **prevencii sexuálneho zneužívania** pomáha: dostatočná a veku primeraná informovanosť o láske a sexualite, preventívne aktivity formou interaktívnych a sociálnych hier realizovaných v škole. Informované dieťa vie vďaka tomu rozoznať zámery útočníka a dokáže na sexuálny útok primerane reagovať.*

*Dôležitá je **rodičovská výchova - pozitívne rodičovstvo.***

Pozitívne rodičovstvo: správanie rodičov založené na najlepšom záujme dieťaťa, ktoré je výchovné, posilňujúce a nenásilné a ktoré poskytuje uznanie a vedenie vrátane stanovenia hraníc umožňujúcich plný rozvoj dieťaťa. Prínos: ochrana detí pred fyzickými a psychickými trestami.

- Ochranné faktory na strane dieťaťa: dostatočné sebavedomie, dobré sociálne zručnosti, aktívne copingové mechanizmy, dostatok záujmov a koníčkov.
- Ochranné faktory na strane rodičov a rodiny: bezpečné pripútanie sa s deťmi, podporujúce rodinné prostredie, domáce pravidlá a monitorovanie dieťaťa, orientácia na prosociálne správanie, stabilný vzťah rodičov s deťmi.

K základným prvkom budovania pozitívneho vzťahu medzi rodičmi a deťmi patrí:

- vzájomný rešpekt a akceptácia
- spoločná zábava, trávenie voľného času
- povzbudenie, empatia
- prejavovanie lásky.“

Z uvedeného vyplýva, že kľúčovým faktorom v prevencii sexuálneho zneužívania detí (a to sa týka aj komerčného sexuálneho vykorisťovania), je rodina. Ide tu o primárnu prevenciu, ktorá je najefektívnejšia, nakoľko sa realizuje v prirodzenom prostredí dieťaťa a do edukačných procesov spojených so vzdelávaním v tejto oblasti nie je potrebné investovať toľko finančných prostriedkov ako do sekundárnej a terciárnej prevencie formou psychoterapii a možno aj medikamentózneho liečby.

3 NELEGÁLNA ADOPCIA

Pojmom adopcia alebo aj osvojenie (dve slová rovnakého významu) označujeme vytvorenie rodinného zázemia pre dieťa, voči ktorému ani jeden z jeho biologických rodičov nevykonáva, resp. nemôže, prípadne nebude vykonávať rodičovské práva a povinnosti.

O adopcii/osvojení rozhoduje súd a súdnemu rozhodnutiu predchádza **proces** sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti definovaný príslušným zákonom. Pri adopcii prijímajú manželia alebo jednotlivec dieťa a nadobúdajú k nemu rovnaké práva a povinnosti, akoby boli jeho biologickými rodičmi. Teda vzťah medzi adoptívnymi rodičmi a dieťaťom má z právneho hľadiska rovnakú silu ako vzťah medzi biologickými rodičmi a vlastným dieťaťom – je to príbuzenský vzťah.

Nelegálnu adopciu môžeme definovať ako adoptovanie si dieťaťa za zaplatenie vysokej finančnej čiastky – de facto ako kúpu dieťaťa. Urbáni a Ševčík (2015) však podotýkajú, že: „z pohľadu trestného práva je pojem nelegálna adopcia len abstraktným pomenovaním celého súboru praktík s deťmi prekračujúcich medze zákona. Žiaden právny akt, či už na medzinárodnej alebo vnútroštátnej úrovni tento pojem priamo nedefinuje.“ Citovaní autori ďalej bližšie definujú pojem **child laundering** ako „solistikovaný v dnešnej dobe do detailov prepracovaný systém, v ktorom sú medzinárodné adopcie vykonávané nezákonným

a podvodným spôsobom. Zvyčajne tento proces v sebe zahŕňa priamo obchodovanie s deťmi, ktoré je nezákonné a pomeníva získavanie detí prostredníctvom peňažných plnení. Vo väčšine prípadov je to násilné vytrhnutie dieťaťa z rodinnej starostlivosti na obchodné účely tretích strán. Následne po tomto odňatí z rodičovskej starostlivosti sú deti držané proti ich vôli v umelých detských domovoch po dobu, kým nie sú zaslané adoptívnym rodičom v inej krajine.“ Finančné zisky sa podľa autorov pohybujú v desiatich tisícoch eur a končia v rukách vysoko postavených jednotlivcov. Autori hovoria o dvoch základných spôsoboch nelegálnej adopcie, a to násilné odňatie z rodiny alebo nájdením dieťaťa a nedostatočnou snahou nájsť jeho pôvodnú rodinu.

Okrem vyššie spomenutých spôsobov nelegálneho zmocnenia sa dieťaťa existuje ešte aj občiansko-právny únos dieťaťa, ktorý je spojený z medzinárodným manželstvom, keď pri vystupňovaní manželských konfliktov jeden z rodičov unesie dieťa do svojej domovskej krajiny. Vzhľadom na to, že v jeho domovskej krajine platia iné právne normy ako v Slovenskej republike, pomôcť dieťaťu vrátiť sa späť do Slovenskej republiky, je naozaj náročné a návrat dieťaťa sa nemusí podariť. Exitujú viaceré prípady žien, ktoré si zobrali manželov z moslimských krajín, pričom manžel – otec odišiel s dieťaťom do svojej domovskej krajiny a matka nemala šancu získať dieťa späť.

Zaujímavé je, že podľa Urbániho a Ševčeka sa na občiansko-právnych únosoch podieľajú v posledných rokoch aj matky. Okrem toho matky využívajú ešte aj „inštitút“ uznania otcovstva, kedy matka poprie otcovstvo biologického otca a uzná ho svojmu novému partnerovi, čím znemožní styk biologického otca s dieťaťom.

Pokiaľ hovoríme o adopcii ako takej, podľa vyššie citovaných autorov najväčšími záujemcami o slovenské deti sú Španielsko, Francúzsko, San Marino a Nórsko, avšak podmienky zahraničnej adopcie dieťaťa sú nastavené pomerne prísne a legálna adopcia týchto detí má klesajúci charakter. Naopak, nelegálna adopcia má podľa citovaných autorov kvôli nejednoznačnosti medzinárodných právnych predpisov rastúci charakter.

ZÁVER

Príspevok je len čiastočným pohľadom na obchodovanie s deťmi a na spôsoby s ich zaobchádzaním. Sme si vedomí toho, že téma obchodovania s deťmi je veľmi rozsiahla a dalo by sa jej venovať oveľa viac tak do šírky ako aj do hĺbky, nakoľko existujú rôzne aj rafinovanejšie formy obchodovania s deťmi a to najmä využitím moderných technológií, akými sú tablety, smartfóny a sociálne siete, na ktorých deti komunikujú už od raného veku a zdieľajú

na nich aj rôzne dôverné informácie, ktorých sa páchatelia môžu „chytiť“ a môžu ich zneužiť proti nim. Taktiež môžu aj deti pod falošnou identitou nalákať na osobné stretnutie s cieľom obchodu s bielym mäsom. V práci sme sa zamerali na sexuálne vykorisťovanie a neletálnu adopciu najmä z dôvodu, že deti sú pre tieto účely lukratívnejšie ako dospelí, ktorí sa dajú lepšie využiť na nútenú prácu, nakoľko sú fyzicky zdatnejší. Preto je potrebné pristupovať k tejto problematike citlivo a zhovievavo. Mačkinová, M. (2016.a.) hovorí, že sociálny pracovník, psychológ svoju prácu nemôže realizovať bez takých vlastností ako je úplná akceptácia, empatia, porozumenie. Musí sa tiež vedieť vcítiť do ich problémov, či psychických alebo sociálnych a pomôcť v orientácii do nových životných podmienok.

Kontakt

MGR. VICTOR OKECH OTIENO, PHD.

Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzita Komenského v Bratislave
okech1@uniba.sk

MGR. MICHAELA MAČKINOVÁ

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Bratislava
michaela.mackinova@vudpap.sk,

MGR. MÁRIA SKALIČANOVÁ

Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzita Komenského v Bratislave
skalicanova5@uniba.sk

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BUČEK J. a kol. 2015, „Stop! Deti nie sú tovarom Adopcie nie sú obchodom! Banská Bystrica 2015 Inštitút kriminológie. 192 s. ISBN 978-80 557-0876-8

ČEČOT, V. - MADLIAK, J. 2015. Právny poriadok Slovenskej republiky po 25. rokoch aktuálne výzvy. Banská Bystrica : Belianum, 2015, S. 78

VANÍČKOVÁ E. 2005 Dětská prostituce. Praha Grada 2005. 128 s. ISBN 80-247-1138-9

KLÁTIK, JAROSLAV a kol. Trestné právo hmotné : všeobecná časť. Plzeň : Aleš Čeněk, 2018, S. 277

MADLIAK, J. a kol. 2015. Trestné právo hmotné.I. Všeobecná časť. Belianum 2015, EAN: 9788055708003

MAČKINOVÁ, M. 2010. The social work methods with the unaccompanied migrants in the Slovak Republic. In: Clinical Social Work. - Vol. 1, No. 3-4 (2010), s. 104-118. - ISSN 2222-386X

MAČKINOVÁ, M. 2016. a.. Faktory ovplyvňujúce zvládnutie krízy v živote človeka = Factors affecting management of the life crisis in human life. In: Farmaceutický obzor. - Roč. 85, č. 5-6 (2016), s. 125-134. - ISSN 0014-8172

MAČKINOVÁ, M. 2016. b. Vývoj právnej ochrany utečencov = The development of legal protection of refugees. In: Svetový deň sociálnej práce 2. - Sládkovičovo : Vysoká škola Danubius, 2016. - S. 80-87. – ISBN 978-80-8167-054-1

ONDREJKOVIČ, Peter, Zlatica BAKOŠOVÁ, Rastislav BEDNÁRIK, et al. *Sociálna patológia*. 3. dopl. a preprac. vyd. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV, 2009, 577 s. ISBN 978-80-224-1074-8.

<http://www.iom.sk/pre-media/pojmy-o-migracii#pojmy-migracia>

Rozumne o migrácii Manuál pre organizáciu verejných podujatí Ministerstva, školstva, vedy a výskumu Slovenskej republiky (dostupné na webe): http://cvek.sk/wp-content/uploads/2016/02/Manua%CC%811_Rozumne-o-migracii_finalna-verzia.pdf

<http://sexualne-zneuzivanie.sk/dosledky.html>

www.zastavmenasilie.gov.sk/sexualne-zneuzivanie-deti

www.minv.sk

<http://www.cpppapevice.sk/index.php?castmenu=pre%20pedagogov&dokument=deti7>

http://www.cpppapevice.sk/subory/prevenicia_nasilia-pachaneho_na_detoch.pdf

<https://www.aktuality.sk/clanok/341469/unosy-slovenskych-deti-najviac-ich-smeruje-do-egypta/>

www.pinelky.sk/pinelky/sexualne-zneuzivanie-a-jeho-vplyv-na-dusevne-ochorenie/

Dohovor OSN o právach dieťaťa

